

Małgorzata Wasilewska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KLASYFIKACJA METOD POMIARU I WYCENY KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest klasyfikacji metod pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego. Metody wartościowania kapitału intelektualnego mogą być podzielone ze względu np. na rodzaj stosowanych miar, stopień agregacji poszczególnych elementów kapitału intelektualnego. W artykule przedstawiono również główne motywy dokonywania pomiaru kapitału intelektualnego oraz korzyści i zagrożenia z tym związane.

Słowa kluczowe: kapitał intelektualny, wycena, pomiar

1. Wstęp

W dobie gospodarki opartej na wiedzy zasoby niematerialne przesądają o wartości przedsiębiorstwa i warunkują jego rozwój. W związku z tym literatura przedmiotu obfituje w wiele argumentów przemawiających za koniecznością pomiaru i ewidencji kapitału intelektualnego. Coraz więcej teoretyków oraz praktyków zarządzania zaczyna również zdawać sobie sprawę z tego, że zarządzanie kapitałem intelektualnym jest istotnym czynnikiem długoterminowego zarządzania przedsiębiorstwem. Aby zarządzanie kapitałem intelektualnym było możliwe, konieczne stają się jego identyfikacja, ewidencja oraz wypracowanie odpowiednich metod pomiaru, gdyż „nie można zarządzać tym, czego nie da się zmierzyć”.

Niniejszy artykuł wyjaśnia potrzebę wartościowania kapitału intelektualnego w przedsiębiorstwie. Głównym celem opracowania jest klasyfikacja metod wartościowania kapitału intelektualnego, która pozwoliła na wyraźne odróżnienie pojęcia „wycena” od pojęcia „pomiar” ze wskazaniem różnic między nimi.

2. Potrzeba ewidencji i pomiaru kapitału intelektualnego

Współcześni badacze są zgodni, że tradycyjne podejście rachunkowości w niewystarczającym stopniu ujawnia posiadany przez przedsiębiorstwo kapitał intelektualny. Zdaniem J. Fijałkowskiej w dzisiejszych czasach, gdy w wielu przedsiębiorstwach

kapitał intelektualny odpowiada za główną część sukcesu firmy, sprawozdawczość kapitału intelektualnego staje się wyzwaniem dla współczesnej rachunkowości¹.

Zainteresowanie ewidencją kapitału intelektualnego rozpoczęło się na początku lat 60., kiedy to Hermanson stwierdził, że tradycyjny bilans nie odzwierciedla pełnego obrazu przedsiębiorstwa, ponieważ nie obejmuje kapitału ludzkiego. W 1968 roku podjęto pierwsze próby ujmowania zasobów ludzkich w bilansie, które zostały przedstawione przez Brummeta, Flamholtza oraz Pyle'a. Choć próby te nie spotkały się wówczas z aprobatą, kwestia pomiaru i wyceny zasobów niematerialnych ożyła ponownie w latach 90., kiedy to odnotowano rozkwit zainteresowania kapitałem intelektualnym².

W celu uzasadnienia potrzeby ewidencji kapitału intelektualnego L. Edvinsson oraz M.S. Malone zaprezentowali klasyfikację aktywów, które podzielili na cztery rodzaje. Pierwsze trzy rodzaje są mierzalne i wykazywane w sporządzanych obecnie sprawozdaniach finansowych jednostek, i są to odpowiednio: aktywa trwałe, aktywa obrotowe, inwestycje (udziały, akcje). Czwarta zaś forma aktywów ma postać niematerialną i jej wartość jest uchwycona w mierniku pieniężnym dopiero podczas sprzedaży przedsiębiorstwa³. Z tej klasyfikacji aktywów wynika, że od zawsze istniała luka między wartością księgową wykazywaną w sprawozdaniach finansowych a rzeczywistą wartością przedsiębiorstwa. Jednak według L. Edvinssona oraz M.S. Malone'a „obecnie ta luka staje się przepaścią, co sugeruje, że nie mamy do czynienia z chwilowym odchyleniem, ale z systematycznym błędem w sposobie pomiaru wartości”⁴. Tą luką jest właśnie ukryty kapitał intelektualny, czyli niematerialne aktywa przedsiębiorstwa niemające wartości w księgach rachunkowych, ale ich wartość ujawnia się przy sprzedaży, przejęciach przedsiębiorstwa, którego cena (wartość rynkowa) jest zazwyczaj wyższa od jego wartości księgowej. Ta zależność jest konsekwencją tego, że przy sprzedaży przedsiębiorstwa subiektywnie wycenia się m.in.: lojalność klientów, znajomość marki, dobre kontrakty handlowe z dostawcami itp. Zgodnie z obecnymi standardami rachunkowości, jeśli nie dochodzi do transakcji z innym podmiotem, znaczna część posiadanego przez przedsiębiorstwo kapitału intelektualnego nie stanowi dla tego przedsiębiorstwa żadnej wartości. Powstała w wyniku transakcji różnica w wycenie wartości przedsiębiorstwa jest określana przez przepisy z zakresu rachunkowości jako wartość firmy⁵ (*goodwill*) i jest ona

---

¹ J. Fijałkowska, *Sprawozdawczość kapitału intelektualnego wyzwaniem dla rachunkowości*, Praca naukowa jako projekt badawczy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, nr N 113 003 32/0079, <http://www.innowacyjnosc.gpw.pl/zalaczniki/12> (stan na lipiec 2009).

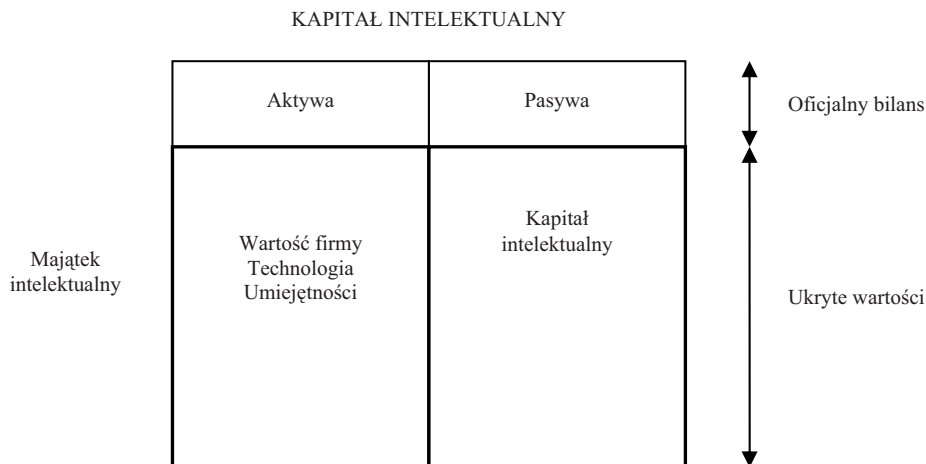
² T. Dudycz, *Finansowe narzędzia zarządzania wartością przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2001, s. 253-254.

³ L. Edvinsson, M.S. Malone, *Kapitał intelektualny. Poznaj prawdziwą wartość swojego przedsiębiorstwa, odnajdując jego ukryte korzenie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 26.

⁴ Tamże, s. 10.

⁵ Według artykułu 33 ustawy o rachunkowości „Wartość firmy stanowi różnicę między ceną nabycia określonej jednostki lub jej zorganizowanej części a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów netto”.

ujmowana w bilansie nabywcy. *Goodwill* zwana jest również „wartością aktywów w użyciu” i można ją też interpretować jako wartość wytworzona w wyniku efektu synergii zachodzącego między znajdującymi się w przedsiębiorstwie aktywami, czyli dodatkową wartość, jaką można przypisać aktywom dzięki ich zorganizowaniu i wspólnemu wykorzystaniu⁶.

Rys. 1. Umiejscowienie kapitału intelektualnego w bilansie przedsiębiorstwa

Źródło: L. Edvinsson, M.S. Malone, wyd. cyt., s. 40.

Jedną z prób ujęcia aktywów niematerialnych w sprawozdawczości finansowej jest koncepcja zaprezentowana w 1992 roku przez L. Edvinssona. Według tego badacza składniki kapitału intelektualnego nie znajdują się w całości po stronie aktywów – duża ich część obejmuje pasywa, czyli oprócz aktywów niematerialnych występować mogą niematerialne zobowiązania (pasywa), które także nie są odzwierciedlane w bilansie. W tradycyjnym systemie rachunkowości kapitał klientów oraz ludzki są ujęte w wartości firmy (*goodwill*), która tak naprawdę pomniejsza sumę bilansową, co jest sprzeczne z ideą kreowania wartości przedsiębiorstwa, ponieważ klienci i zatrudnieni pracownicy stanowią o wartości przedsiębiorstwa.

W związku z tym, że kapitał intelektualny zdaniem L. Edvinssona oraz M.S. Malone’a ukazuje prawdziwą wartość przedsiębiorstwa, w niedalekiej przyszłości zdominuje on sposób wyceny przedsiębiorstw, ponieważ zdaniem autorów „tylko on jest w stanie uchwycić dynamikę rozwoju podmiotu i kreację jego wartości”⁷. Warto również zwrócić uwagę na to, że w celu identyfikacji i wyceny kapitału intelektualnego konieczne staje się zastosowanie nowych narzędzi pomiaru, ponieważ

⁶ G. Urbanek, *Wycena aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2008, s. 73.

⁷ L. Edvinsson, M.S. Malone, wyd. cyt., s. 40.

zdaniem Sveiby'ego nie jesteśmy w stanie odkryć nowych wartości przy wykorzystaniu starych narzędzi⁸.

Tabela 1. Korzyści i zagrożenia wynikające z pomiaru kapitału intelektualnego

Korzyści	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Uzyskanie podstawy do wyceny przedsiębiorstwa. • Stymulowanie koncentracji kierownictwa firmy na najważniejszych czynnikach, zapewnienie długookresowej wizji dzięki lepszej komunikacji, pomiar kapitału intelektualnego może być narzędziem wprowadzającym w życie strategię. • Uzasadnienie inwestycji w działania związane z zarządzaniem wiedzą. • Niższe koszty kapitału, wyższa cena akcji. • Pomoc w zarządzaniu zasobami ludzkimi oraz relacjami z klientami. • Wspomaganie rozwoju i utrzymania świadomości działań przedsiębiorstwa wśród jego grup interesu. • Poprawa jakości informacji dostarczanych akcjonariuszom, wspomaganie inwestycji. • Uzyskanie dodatkowych informacji, które mogą być pomocne w podejmowaniu decyzji. • Wycena aktywów niematerialnych może pomóc przedsiębiorstwu w pozyskaniu nowych źródeł finansowania. • Uzasadnienie wysokich opłat licencyjnych płaconych przez zagraniczne filie na rzecz centrali przed organami podatkowymi. • Zwiększenie transparentności informacji prezentowanych przez przedsiębiorstwo. • Zwiększenie poczucia zaufania wśród pracowników i innych ważniejszych interesariuszy. • Może być używane jako narzędzie marketingowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Czynniki niematerialne są zbyt ryzykowne i niepewne, by mogły być traktowane jako aktywa księgowe. • Amortyzacja czynników niematerialnych mogłaby stanowić pole do nadużyć i manipulacji. • Koszt wytworzenia czynnika niematerialnego w znacznie mniejszym stopniu koresponduje z jego wartością niż w przypadku aktywów materialnych. • Niepowodzenie projektów inwestycyjnych związanych z czynnikami niematerialnymi i odzwierciedlonymi w bilansie mogłoby prowadzić do sporów prawnych. • Wielu menedżerów nie chciałoby ujawnić szczegółowych informacji na temat czynników niematerialnych. • Problemy z porównywalnością informacji w przekroju różnych firm. • Brak jednolitych standardów raportowania o kapitale intelektualnym. • Informacje o kapitale intelektualnym mogłyby być wykorzystane przez konkurencję.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: G. Urbanek, *Wycena aktywów...*, s. 84, oraz J. Fijałkowska, wyd. cyt., s. 2.

⁸ K.E. Sveiby, *Measuring Intangibles and Intellectual Capital – An Emerging First Standard*, <http://intelegen.com/money/EmergingStandard.html> (stan na wrzesień 2009).

3. Motywy pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego

Najważniejszymi motywami dokonywania pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego są: poprawa wewnętrznego zarządzania przedsiębiorstwem, poprawa jakości raportowania na zewnątrz oraz potrzeby transakcyjne i statutowe mające na celu rozwój i podtrzymywanie świadomości przedsiębiorstwa wśród jego grup interesu⁹.

Mimo że istnieją pewne czynniki, które mogą zniechęcić zarządzających do raportowania o kapitale intelektualnym, często wskazuje się na to, że brak ujawniania tych informacji jest dla długookresowych dokonań przedsiębiorstwa dużo większym problemem. Problematyczny może być również brak wiarygodnych i powszechnie uznanych metod pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego, który prowadzi w konsekwencji do asymetrii informacyjnej wśród różnych grup interesariuszy organizacji. Dowolność założeń metodologicznych pomiaru kapitału intelektualnego może prowadzić też do nieobiektywnej wyceny rynkowej organizacji, która z kolei przyczynia się do fluktuacji na rynkach kapitałowych i niewłaściwej alokacji środków inwestycyjnych¹⁰. Pozostałe korzyści oraz zagrożenia wynikające z pomiaru kapitału intelektualnego zostały przedstawione w tab. 1.

4. Klasyfikacja metod pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego

W związku z tym, że w literaturze przedmiotu występuje wiele metod identyfikacji i kwantyfikacji kapitału intelektualnego, trudno dokonać jednolitego ich podziału. Według G. Urbanka z zaproponowanych w ostatnich latach wielu sposobów pomiaru kapitału intelektualnego i aktywów niematerialnych można wyodrębnić dwie główne grupy. W ramach pierwszej kapitał intelektualny jest mierzony za pomocą wskaźników niefinansowych, a wyniki pomiaru przedstawiane są za pomocą kart wyników. Do drugiej grupy należą metody dokonujące wyceny kapitału intelektualnego i jego składowych w kategoriach finansowych¹¹. Dokładny opis kategorii pomiaru oraz wyceny przedstawiono na rys. 2.

Podobną propozycją podziału metod kwantyfikacji kapitału intelektualnego jest podział metod raportowania o kapitale intelektualnym w zależności od tego, dla kogo informacje o kapitale intelektualnym mają być przeznaczone. Dane o kapitale intelektualnym mogą być przeznaczone dla interesariuszy wewnętrznych, czyli na potrzeby zarządzania przedsiębiorstwem, lub dla interesariuszy zewnętrznych¹². Choć w literaturze przedmiotu terminy „pomiar” oraz „wycena” w odniesieniu do kapita-

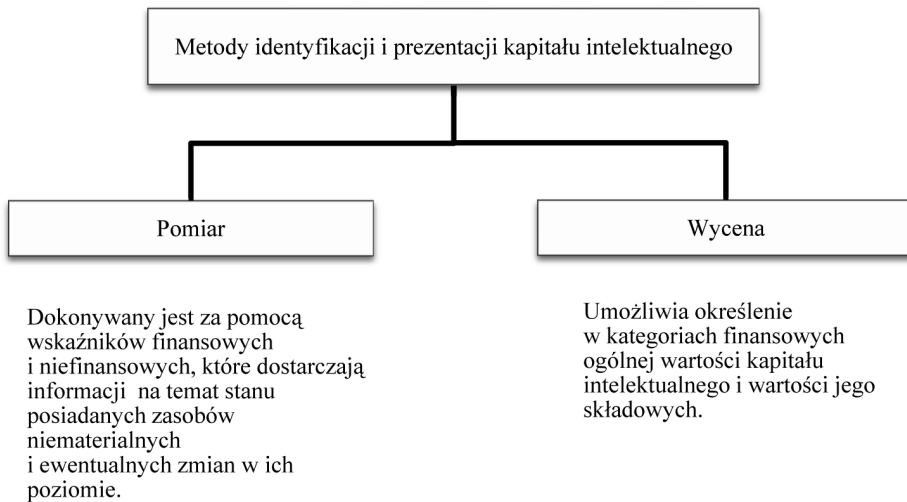
⁹ G. Urbanek, *Wycena aktywów...*, s. 84.

¹⁰ Tamże, s. 85.

¹¹ G. Urbanek, *Kapitał intelektualny*, [w:] *Metody wyceny spółki perspektywa klienta i inwestora*, red. A. Szablewski, M. Panfil, Poltext, Warszawa 2006, s. 181.

¹² W. Rogowski, *Raportowanie o kapitale intelektualnym interesariuszom zewnętrznym*, [w:] S. Kasiewicz, W. Rogowski, M. Kicińska, *Kapitał intelektualny. Spojrzenie z perspektywy interesariuszy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006, s. 173-179.

łu intelektualnego są często używane zamiennie, na potrzeby niniejszego artykułu należy dokonać rozróżnienia między pomiarem a wyceną kapitału intelektualnego. Terminem „pomiar” w odniesieniu do kapitału intelektualnego operuje się częściej w kontekście interesariuszy wewnętrznych przedsiębiorstwa, natomiast termin „wycena” kapitału intelektualnego odnosi się do interesariuszy zewnętrznych.

Rys. 2. Podział metod identyfikacji kapitału intelektualnego według Urbanka

Źródło: opracowanie własne na podstawie: G. Urbaneek, *Wycena aktywów...*, s. 96.

W celu lepszego rozróżnienia pojęć „wycena” oraz „pomiar” pragnę przytoczyć ich definicje. Od strony etymologicznej termin „wycena” wiąże się z procesem ustalania ceny, czyli wyznaczania stosunku między jednostkami pieniężnymi danej waluty a jednostkami dóbr podlegających wycenie. Jednocześnie jednak analizując treść poznawczą terminu „wycena” wyrażonego w innych językach (np. z ang. *valuation*; z niem. *Bewertung*; z franc. *evaluation*), dostrzec można zwiążanie wyceny z procesem ustalania wartości, czyli przypisania obiektowi bądź zdarzeniu liczby wyrażonej w mierniku pieniężnym¹³. Dlatego też wartościując rzeczy przy wykorzystaniu miernika pieniężnego, mówimy o ich wycenie¹⁴. Należy ponadto zwrócić uwagę, że nie istnieje jedna, obiektywna wartość aktywów niematerialnych, a samo pojęcie wartości ma charakter subiektywny, gdyż ich wartość jest różna dla każdej

¹³ R. Borowiecki, J. Czaja, A. Jaki, M. Kulczycki, *Metody i systemy wyceny przedsiębiorstw*, TWIGGER, Warszawa 2002, s. 70-71.

¹⁴ K. Polak, *Pomiar wartości przedsiębiorstw jako element zarządzania finansami*, [w:] *Problemy zarządzania finansami we współczesnych przedsiębiorstwach*, red. P. Szczepankowski, Wydawnictwo VIZJA PRESS&IT, Warszawa 2006, s. 199.

z różnych grup interesariuszy przedsiębiorstwa¹⁵. Wartość może być również określana jako cecha lub zespół cech właściwych danej osobie lub rzeczy, stanowiących o jej walorach cennych dla ludzi, mogących zaspokoić jakieś ich potrzeby¹⁶.

Tak samo jak w przypadku wyceny aktywów materialnych przedsiębiorstwa, nie istnieje jedna obiektywna wartość kapitału intelektualnego. Wycena może być traktowana jako opinia, osąd, oszacowanie cenności czegoś. Zdaniem R.C. Milesa „wycena jest opinią dotyczącą wartości, zwykle sporządzoną na piśmie; jest to też proces szacowania wartości lub kosztu aktywów lub wszystkich aktywów przynależnych do biznesu czy danej inwestycji”¹⁷.

Z wyceną, która w zależności od złożoności jej obiektu może przyjmować postać procesu, ściśle związana jest kategoria pomiaru. Przez jej pryzmat wycena bywa również kojarzona z pomiarem wartości¹⁸. Pomiar kapitału intelektualnego jest powszechnie uznany za ważne narzędzie redukcji niepewności w procesie podejmowania decyzji przez osoby zarządzające przedsiębiorstwem¹⁹. Celem pomiaru kapitału intelektualnego nie jest określenie jego wartości, ale określenie, jak efektywnie przedsiębiorstwo kreuje z niego wartość. Rolą pomiaru kapitału intelektualnego jest przygotowanie zarządzającym pola do kontrolowania i efektywnego zarządzania zasobami niematerialnymi przedsiębiorstwa²⁰. Prawdą jest dlatego stwierdzenie, że dopiero to, co zostanie zmierzone, może być poddane procesowi zarządzania. Podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić, że pomiar kapitału intelektualnego dokonywany jest za pomocą kategorii finansowych i niefinansowych, podczas gdy wycena kapitału intelektualnego określa ogólną wartość kapitału intelektualnego w kategoriach finansowych. W tab. 2 przedstawiono korzyści z pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego. Korzyści te są również wykładnikami określającymi rozróżnienie terminologiczne pomiaru i wyceny.

Wycena kapitału intelektualnego, z punktu widzenia przedmiotu wyceny, może dotyczyć ogólnej wartości zaangażowanego w przedsiębiorstwie kapitału intelektualnego lub wartości poszczególnych aktywów niematerialnych. Z punktu widzenia sposobu wyceny stosowane metody można podzielić na: globalną wartość kapitału intelektualnego, ogólną wartość kapitału intelektualnego jako sumę wartości jego składników, indywidualną wartość poszczególnych aktywów niematerialnych oraz

¹⁵ G. Urbanek, *Kapitał intelektualny...*, s. 182.

¹⁶ K. Polak, wyd. cyt., s. 199.

¹⁷ D. Zarzecki, *Metody wyceny przedsiębiorstw*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości, Warszawa 1999, s. 21-23.

¹⁸ R. Borowiecki, J. Czaja, A. Jaki, M. Kulczycki, wyd. cyt., s. 70.

¹⁹ D. Hubbard, *How to Measure Anything. Finding the Value of Intangibles in Business*, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey 2007, s. 43.

²⁰ L. Craciun, A. Scriosteanu, *How to Measure Intellectual Capital?*, Annals of University of Craiova – Economic Sciences Series 2008, vol. 3, iss. 36, s. 1241, <http://feaa.ucv.ro/AUCSSE/0036v3-014.pdf> (stan na styczeń 2010).

wartość indywidualnych aktywów niematerialnych, poprzez alokację ogólnej wartości kapitału intelektualnego na jego składowe²¹.

Tabela 2. Korzyści z pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego

Korzyści z pomiaru kapitału intelektualnego	Korzyści z wyceny kapitału intelektualnego
<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc w formułowaniu strategii. • Możliwość oceny stopnia i zakresu realizacji strategii. • Możliwość określenia sposobu realizacji strategii (wybór odpowiednich narzędzi i sposobów jej realizacji). • Możliwość wykorzystania uzyskanych wyników jako jednego z elementów systemu wynagradzania i motywowania, szczególnie kadry menedżerskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa komunikacji organizacji z interesariuszami zewnętrznymi (przekazywanie informacji o realnej wartości organizacji i jej przyszłych wynikach finansowych). • Redukcja asymetrii informacji i zwiększenie przejrzystości działania organizacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: S. Kasiewicz, W. Rogowski, M. Kicińska, wyd. cyt., s. 102-104.

Inny podział metod wartościowania kapitału intelektualnego to podział na metody finansowe, w których wartość kapitału intelektualnego podawana jest w jednostkach pieniężnych, oraz metody jakościowe, niepieniężne, w których wartość kapitału intelektualnego jest przedstawiana za pomocą systemu mierników i opisu. Według M. Kicińskiej metody finansowe obejmują wycenę kapitału intelektualnego. Na pomiar kapitału intelektualnego składają się natomiast: wskaźniki, mierniki, metryki oraz systemy. Wskaźniki są najprostszymi narzędziami pomiaru kapitału intelektualnego, które mogą być wykorzystane na najniższych szczeblach zarządzania.

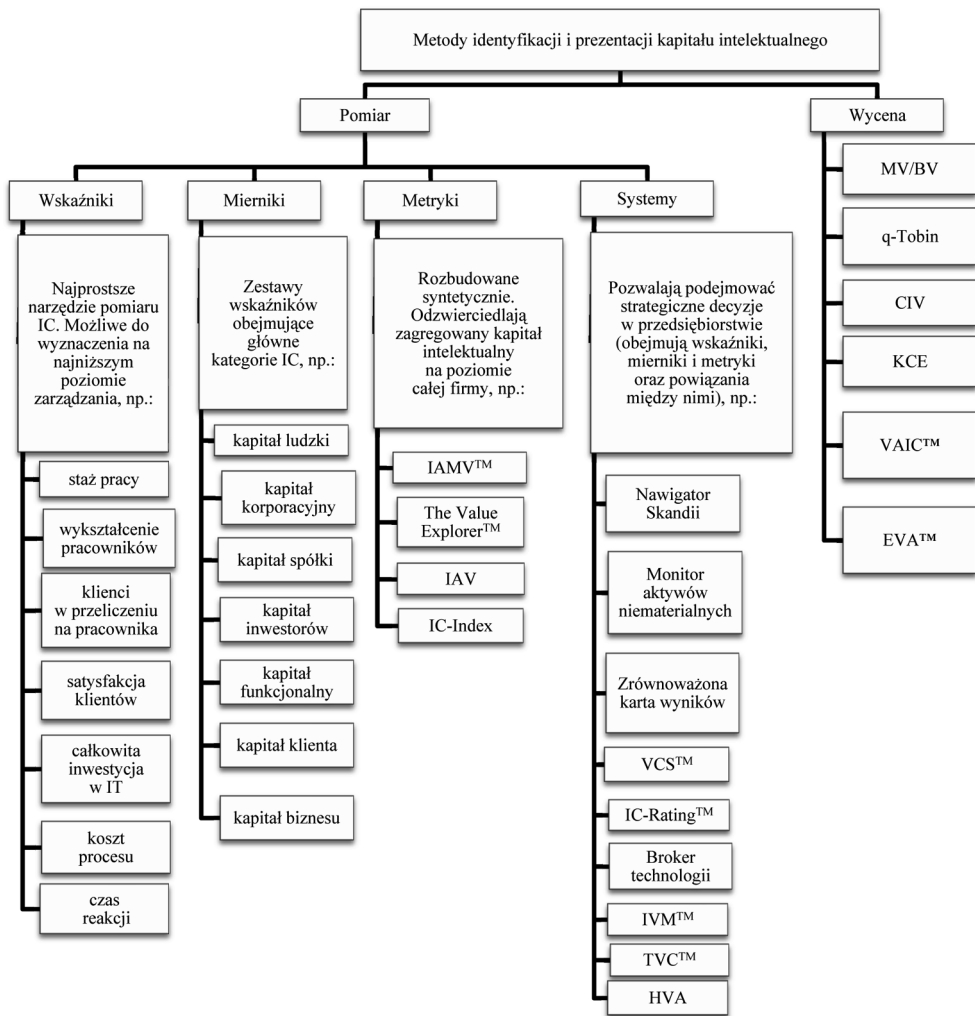
Mierniki są pogrupowanymi zestawami wskaźników, które obejmują główne kategorie kapitału intelektualnego. Metryki obejmują wiele wskaźników ilościowych i jakościowych, które są zestawione tak, aby pokazywały poziom i zmiany głównych kategorii kapitału intelektualnego oraz powiązania między jego poszczególnymi składnikami²². Systemy natomiast stanowią zestawy wskaźników, mierników, metryk oraz powiązania między nimi, które zostały określone według przyjętego schematu lub koncepcji zarządzania (por. rys. 3).

Jeden z pionierów tematyki kapitału intelektualnego, K.E. Sveiby, zaproponował podział metod pomiaru kapitału intelektualnego na cztery kategorie. Jego klasyfikacja grup metod pomiaru kapitału intelektualnego opiera się na przyjętej metodzie pomiaru tego kapitału. W związku z tym w ramach swojej klasyfikacji narzędzi pomiaru kapitału intelektualnego K.E. Sveiby wyróżnił: metody bezpośredniej wyceny (DIC), metody oparte na kapitalizacji rynkowej (MCM), metody oparte na zwrocie

²¹ G. Urbanek, *Kapitał intelektualny...*, s. 182.

²² M. Kicińska, *Metody pomiaru kapitału intelektualnego*, [w:] S. Kasiewicz, W. Rogowski, M. Kicińska, wyd. cyt., s. 126.

Rys. 3. Podział miar kapitału intelektualnego według M. Kicińskiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Kicińska, *Metody pomiaru kapitału intelektualnego*, [w:] S. Kasiewicz, W. Rogowski, M. Kicińska, wyd. cyt., s. 115-160.

na aktywach (ROA) oraz metody kart punktowych (SC). W tab. 3 przedstawiono charakterystykę poszczególnych metod w ramach każdej kategorii. Metody te można również pogrupować w zależności od tego, czy metoda pomiaru dotyczy całego przedsiębiorstwa, czy poszczególnych elementów zasobów niematerialnych²³. Warto

²³ J. Stańczyk, Z. Kryński, *Metody pomiaru wartości kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/Zeszyt10/17.pdf (stan na marzec 2010), s. 227-228.

Tabela 3. Klasyfikacja metod pomiaru kapitału intelektualnego według K.E. Sveiby'ego

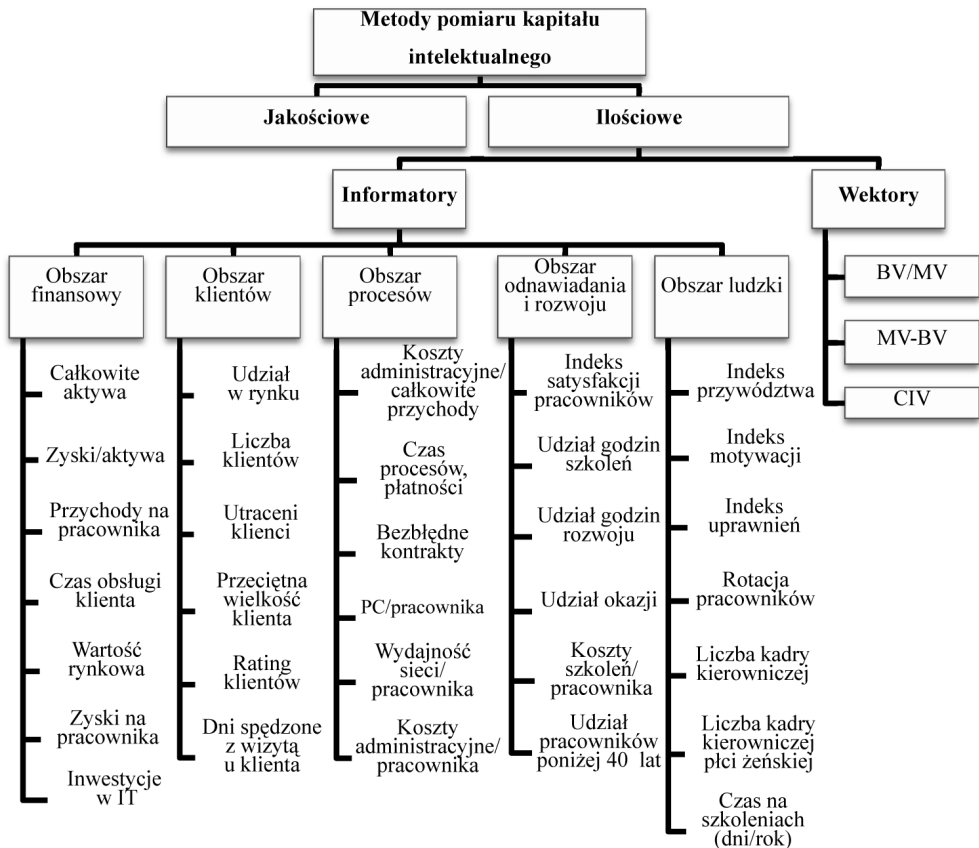
Kategoria	Charakterystyka	Metody pomiaru kapitału intelektualnego
Metody Bezpośredniego Pomiaru Kapitału Intelektualnego (<i>Direct Intellectual Capital</i>)	Pozwalają na szacowanie łącznej wartości pieniężnej aktywów niematerialnych na bazie wyodrębnionych składników kapitału intelektualnego	Technology Broker, Citation-Weighted Patents, Inclusive Valuation Methodology (IVM), The Value Explorer™, Intellectual Asset Valuation (IAV), Total Value Creation (TVC™), Accounting for the Future, HR Statement
Metody Kapitalizacji Rynkowej (<i>Market Capitalization</i>)	Umożliwiają określenie różnicy między wartością rzeczywistą (rynkową) przedsiębiorstwa a jego wartością księgową, różnica ta odzwierciedla wartość kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa	Wskaźnik Q-Tobina, Investor Assigned Market Value, Market-to-Book Value – (MV/BV), The Invisible Balance Sheet, FiMIAM
Metody Zwrotu na Aktywach (<i>Return on Assets</i>)	ROA* przedsiębiorstwa porównuje się ze średnią wartością ROA obliczoną dla sektora, w którym działa dane przedsiębiorstwo. Różnica rentowności aktywów dla danego przedsiębiorstwa i rentowności aktywów dla sektora pomnożona przez średnią wartość aktywów materialnych pozwala na uzyskanie wartości przeciętnych rocznych zysków z aktywów niematerialnych. Otrzymana kwota podzielona przez średni koszt kapitału przedsiębiorstwa lub stopę dyskontową daje w efekcie całkowitą wartość kapitału intelektualnego	Economic Value Added (EVA™), HumanResources Costing&Accounting, Calculated Intangible Value, Knowledge Capital Earnings (KCE), Value Added Intellectual Coefficient (VAIC™)
Metody Kart Punktowych (<i>Scorecard methods</i>)	Identyfikują i umożliwiają pomiar poszczególnych składników aktywów niematerialnych za pomocą wskaźników niepieniężnych	Human Capital Intelligence, Nawigator Skandii, Value Chain Scoreboard™ IC-Index™, Intangible Asset Monitor IC-Rating, National Intellectual Capital Index, Topplinjen, MAGIC, Danish Guidelines, IC-dVAL, Meritum Guidelines, Knowledge Audit Cycle, Value Creation Index, Holistic Accounts, Balanced Scorecard (BSC)

* Rozumiane jako rentowność aktywów, którą się uzyskuje przez podzielenie średnich zysków przed opodatkowaniem za określony okres przez średnią wartość aktywów materialnych firmy w tym okresie.

Źródło: na podstawie: K.E. Sveiby, *Methods for Measuring Intangible Assets*, www.sveiby.com, [w:] B. Mierzejewska, *Kapitał intelektualny jak o nim mówić interesariuszom?*, http://www.e-mentor.edu.pl/artukul_v2.php?numer=29&id=638 (stan na luty 2010).

zauważyć, że K.E. Sveiby w ramach zaproponowanych metod pomiaru kapitału intelektualnego nie dokonuje rozróżnienia terminologicznego pomiaru i wyceny. Jednak podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić, że do miar umożliwiających pomiar kapitału intelektualnego odnoszą się miary składające się na metody kart punktowych i metody bezpośredniego pomiaru kapitału intelektualnego. Miary ilościowe, ujmujące wartość kapitału intelektualnego w mierniku pieniężnym, stanowiące zarazem „wycenę kapitału intelektualnego”, są ujęte u Sveiby’ego pod kategoriami metod zwrotu na aktywach oraz metody kapitalizacji rynkowej.

Według K.E. Sveiby’ego zarówno miary opisowe, jak i te przedstawiające wartość kapitału intelektualnego w mierniku pieniężnym nie są do końca miarodajne. Według niego nie istnieje obiektywny pomiar ani wycena kapitału intelektualnego, ponieważ uzyskany wynik zawsze zależy od przyjętych założeń. Jednak lepsze

Rys. 4. Podział metod pomiaru kapitału intelektualnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: T. Dudycz, wyd. cyt., s. 266–272.

zdaniem Sveiby'ego są miary pieniężne, ponieważ są opisane w standardach oraz definicjach²⁴. W obliczu pomiaru kapitału intelektualnego problemem staje się nie samo stworzenie miar pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego, ale stwierdzenie, co dokładnie ma zostać zmierzone oraz jak interpretować uzyskane wyniki. Problem może stanowić również brak standardów pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego, który powoduje, że mamy do czynienia z nieporównywalnością wyników kapitału intelektualnego w poszczególnych przedsiębiorstwach.

Jak już wspomniano, kryterium podziału metod wartościowania kapitału intelektualnego może być stopień agregacji poszczególnych jego elementów. Kapitał intelektualny może być bowiem ujęty całościowo albo przedstawiony jako suma poszczególnych składowych (kapitał ludzki, strukturalny, kliencki). Metody bezpośredniego pomiaru kapitału intelektualnego dotyczą szacowania wartości kapitału intelektualnego poprzez wyodrębnienie jego poszczególnych komponentów²⁵. Natomiast metody kapitalizacji rynkowej ujmują wartość kapitału intelektualnego w sposób całościowy. Metody związane z obliczaniem stopy zwrotu z aktywów mogą dotyczyć z kolei całościowego ujęcia kapitału intelektualnego (np. CIV), jak również sumy poszczególnych jego składników (np. VAIC).

Podział metod wartościowania kapitału intelektualnego wyznacza nam również rodzaj wykorzystywanych miar. Jak już wspomniano, miary kapitału intelektualnego dzielą się ogólnie na jakościowe (opisowe) lub ilościowe. Według Dudycza miary ilościowe mogą być podzielone na informatory i wektory. Informatory pośrednio obrazują wartość kapitału intelektualnego i informują o kierunkach jego zmian. Stosowane są tam, gdzie bezpośredni pomiar kapitału intelektualnego jest utrudniony. Wektory natomiast są miarami bezpośrednimi dostarczającymi informacji zarówno o kierunku, jak i wartości kapitału intelektualnego²⁶. Opisany powyżej podział miar kapitału intelektualnego wraz z przykładami zaprezentowano na rys. 4, na którym przedstawiono również w ramach poszczególnych kategorii przykładowe metody pomiaru oraz wyceny. Warto zwrócić uwagę, że miary jakościowe oraz miary ilościowe będące informatorami odnoszą się do pomiaru kapitału intelektualnego, natomiast miary ilościowe będące wektorami stanowią wycenę kapitału intelektualnego.

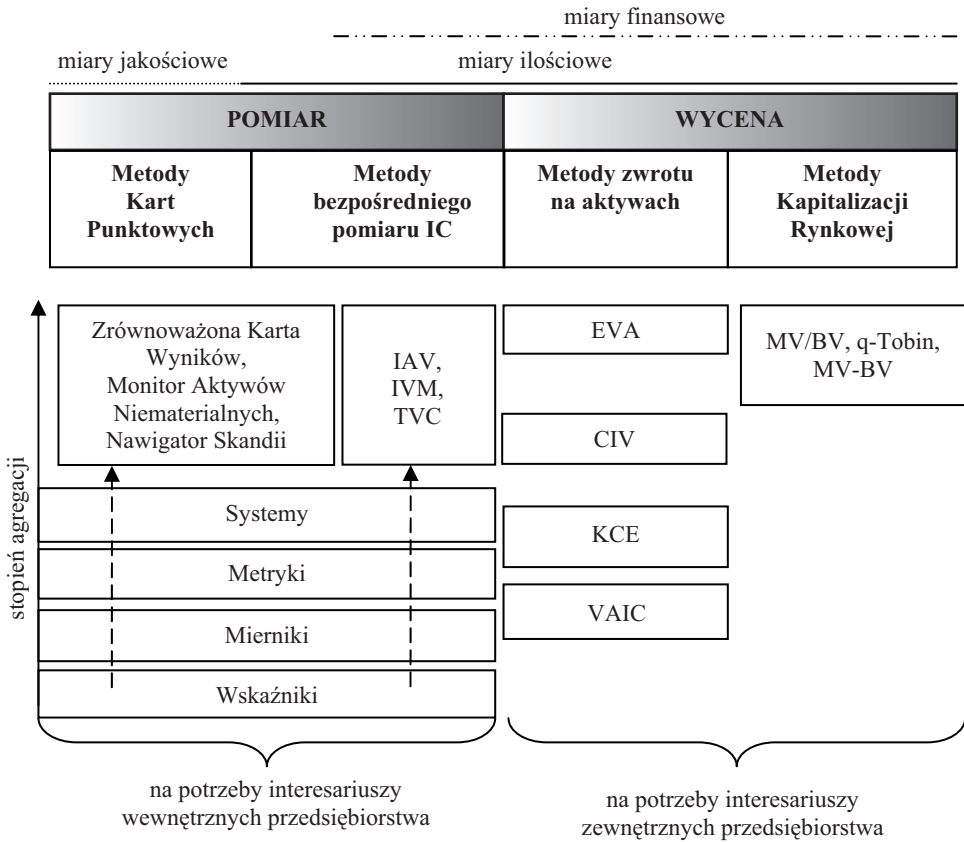
5. Zakończenie

Choć zostało opracowanych wiele metod wyceny i pomiaru kapitału intelektualnego, nadal trudno dokonać jednolitej ich klasyfikacji oraz jednolitego rozróżnienia między nimi. Podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić, że pomiar

²⁴ K.E. Sveiby, *Measuring Intangibles...*

²⁵ M. Mroziewski, *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*, Difin, Warszawa, s. 53.

²⁶ T. Dudycz, wyd. cyt., s. 266.

Rys. 5. Podział metod wartościowania kapitału intelektualnego ze względu na stopień agregacji oraz rodzaj wykorzystywanych miar

Źródło: opracowanie własne.

kapitału intelektualnego dokonywany jest przy zastosowaniu zarówno miar ilościowych (finansowych i niefinansowych), jak i jakościowych (opisowych). Wyniki pomiaru kapitału intelektualnego są przeznaczone dla interesariuszy wewnętrznych przedsiębiorstwa na potrzeby zarządzania nim. Wycena kapitału intelektualnego dokonywana jest za pomocą miar finansowych, a jej wyniki przeznaczone są dla interesariuszy zewnętrznych przedsiębiorstwa zainteresowanych bieżącą sytuacją ekonomiczno-finansową firmy (por. rys. 5).

Literatura

- Borowiecki R., Czaja J., Jaki A., Kulczycki M., *Metody i systemy wyceny przedsiębiorstw*, TWIGGER, Warszawa 2002.
- Craciun L., Scriosteanu A., *How to Measure Intellectual Capital?*, Annals of University of Craiova – Economic Sciences Series, 2008, vol. 3, iss. 36, s. 1241, <http://feaa.ucv.ro/AUCSSE/0036v3-014.pdf> (stan na styczeń 2010).
- Dudycz T., *Finansowe narzędzia zarządzania wartością przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2001.
- Edvinsson L., Malone M.S., *Kapitał intelektualny. Poznaj prawdziwą wartość swojego przedsiębiorstwa, odnajdując jego ukryte korzenie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Hubbard D.W., *How to Measure Anything. Finding the Value of Intangibles in Business*, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey 2007.
- Fijałkowska J., *Sprawozdawczość kapitału intelektualnego wyzwaniem dla rachunkowości*, Praca naukowa jako projekt badawczy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, nr N 113 003 32/0079, <http://www.innowacyjnosc.gpw.pl/zalaczniki/12> (stan na lipiec 2009).
- Kasiewicz S., Rogowski W., Kicińska M., *Kapitał intelektualny. Spojrzenie z perspektywy interesariuszy*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Mroziewski M., *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*, Difin, Warszawa 2008.
- Polak K., *Pomiar wartości przedsiębiorstw jako element zarządzania finansami*, [w:] *Problemy zarządzania finansami we współczesnych przedsiębiorstwach*, red. P. Szczepankowski, Wydawnictwo VIZJA PRESS&IT, Warszawa 2006.
- Stańczyk J., Kryński Z., *Metody pomiaru wartości kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/Zeszyt10/17.pdf (stan na marzec 2010), s. 227–228.
- Sveiby K.E., *Measuring Intangibles and Intellectual Capital – An Emerging First Standard*, <http://intelegen.com/money/EmergingStandard.html> (stan na wrzesień 2009).
- Sveiby K.E., *Methods for Measuring Intangible Assets*, www.sveiby.com, [w:] B. Mierzejewska, *Kapitał intelektualny – jak o nim mówić interesariuszom?*, http://www.e-mentor.edu.pl/artukul_v2.php?numer=29&id=638 (stan na luty 2010).
- Urbanek G., *Kapitał intelektualny*, [w:] *Metody wyceny spółki perspektywa klienta i inwestora*, red. A. Szablewski, M. Panfil, Poltext, Warszawa 2006, s. 179–193.
- Urbanek G., *Wycena aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008.
- Zarzecki D., *Metody wyceny przedsiębiorstw*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości, Warszawa 1999.

CLASSIFICATION OF THE MEASUREMENT METHODS OF INTELLECTUAL CAPITAL

Summary: Being aware of the need of estimating the value of the intellectual capital in the company nowadays, the article describes the methods of measurement and valuating of the intellectual capital. The main aim of this work is to name the differences between the measurement and the valuation of the intellectual capital which, for example, concern: the types of measures, the receiver of the information about intellectual capital.